

Information om FINNSAM

Plusgironr Sverige 646 27 77-1
Postgironr Norge 0533.3489440
Medlemsavgift 2006 55 SEK/NOK

Kassör och adresslista:

Tor Eriksson, Västra Nobelgatan 22, SE-703 55 ÖREBRO
Tel: (0)19-12 08 84 <tor.eriksson@telia.com>

Skogsfinnska bibliografin:

Lars-Olof Herou, Gästgivaregatan 12, SE-771 53 LUDVIKA
Tel: (0)240-169 60 <loherou@hotmail.com>

Forskarkatalog:

Christina Norlander. Tel. (0)240-754 25 <christina.norlander@telia.com>

Redaktör för FINNSAM-info:

Elisabeth Thorsell, Hästskovägen 45, SE-17739 JÄRFÄLLA
Tel. (0)8-580 188 97. <elisabeth@etgenealogy.se>

Ledningsgrupp 2005-2006

Mellannorrland (s-k) Maud Wedin, Bergalid 3, SE-791 32 FALUN
Tel: (0)23-228 64 <maud.wedin@telia.com>
(suppl) Gränt Wallin, Nyland <grant.vallin@spray.se>

Gävle-Dala/Orsa Maths Östberg, V. Ösavägen 40, SE-822 91 ALFTA
Tel:(0)271-101 68 <finnskogsmuseet@swipnet.se>
(suppl) Barbro Sindler, Falun <bsi@telia.com>

Bergslagen Lars-Olof Herou, Gästgivaregatan 12, SE-771 53 LUDVIKA
Tel: (0)240-169 60 <loherou@hotmail.com>
(suppl) Christina Norlander, Smedjebacken <christina.norlander@telia.com>

Tiveden Lena Gribing, Anderstorp, SE-695 94 FINNERÖDJA
Tel: (0)584-202 86 <lena.gribing@telia.com>
(suppl) Ingrid Gustafsson, Finnerödja

Värmland Inga-Greta Lindblom, Vitsand 337, SE-685 94 TORSBY
Tel: (0)560-302 84 <inga-greta.lindblom@torsby.se>
(suppl) Niclas Persson, Torsby

Norge södra Birger Nesholen, Gruetunet Museum, NO-2260 KIRKENÆR
Finnskogen Tel: 629-473 15 <gruetune@east.no>
(suppl) Jan Myhrvold, Gjerdrum <jmyhrvol@online.no>

Norge norra Rolf Rønning, Skaugbergetv. 54, NO-2433 HERADSBYGD
Finnskogen Tel: 624-165 67 <rolfro@frisurf.no>
(suppl) Mary G. Tangen, Tørberget <marygtangen@hotmail.com>

Landsnummer Sverige +46 Norge +47

FINNSAM-Info 2005/4

FINNSAM INFORMATION

Årgång 11 Nr 4 – December 2005

God Helg!

önskas alla flitiga skribenter som sett till att detta nummer åter är av den tjockare sorten, vilket är trevligt. Och visst måste det finnas mer material i byrålådorna, intressanta domboksärenden, berättelser om seder och bruk, och mycket annat, som ni vill berätta om för andra forskare? Skriv på och hjälp oss att göra detta lilla häfte till något informativt för Finnskogsfolk.

*Ha en bra vinter!
Redaktören*

Nästa FINNSAM-info kommer i mars. Manusstopp 28 feb.

Innehåll i detta nummer, bland annat:

- Protokoll från Konferensen i Austmarka
- Rapport från Studieresa till Finland augusti 2005
- Skogsfinnska bibliografien nu på Internet
- Nyckelhakar – vad är det?
- Rapport från Konferens på Brandval Finnskog och Varaldskogen
- Inbjudan till vinterkonferens i Smedjebacken
- Inbjudan till vårkonferens i Gästrikland

Protokoll fört vid FINNSAM:s höstmöte i Austmarka den 25 september 2005

- § 1 **Mötet öppnades** av Maud Wedin, Falun som hälsade alla välkomna till förhandlingarna.
- § 2 **Till ordförande** för mötet valdes Arne Vannevik, Torsby.
- § 3 **Till mötets sekreterare** valdes Jan-Erik Björk, Källby.
- § 4 **Till justeringsmän** av protokollet valdes Inga-Greta Lindblom och Berit Andersson, Torsby.
- § 5 **Kommande konferenser**
- A** Vinterkonferens med tema Hantverk 2006. Christina Norlander presenterade ett tänkbart upplägg med inriktning på hantverk, vardagsliv, verktyg etc. Praktiska övningar gällande vissa finska hantverkstraditioner som näver-slöjd och finnväv skulle kunna få ett stort utrymme. Tänkbar plats kan vara Riddarhyttan hantverksby. En möjlig tid är 28-29 januari 2006. Kanske kan bildas en hantverksgrupp inom FINNSAM? Mera information kommer senare.
- B** Vårkonferens i Gästrikland våren 2006. Maud informerade om planeringen hittills. Konferensen är tänkt att hållas under tiden 13-14 maj eller 20-21 maj i område Järbo-Ockelbo. I fokus skulle stå frågor om migration med tonvikt på uppmarsch, flyttvägar, mellanstationer etc. Ett lämpligt objekt att bese är de s.k. Gästrikeriorna. Ansvarig är Kjell Nordqvist.
- C** Höstkonferens i Västra Värmland 2006. Maud Wedin orienterade om olika alternativ till höstkonferens. Ett tänkbart område kan vara Karlskogatrakten med dess tidiga invandring. Men det befanns av olika orsaker vara mindre lämpligt och sköts på framtiden. Ett intressantare alternativ kan vara Lekvattnet/Käckåsen eventuellt förenat med praktiska insatser. Tema skulle kunna vara folketro, traditioner, miljöer etc. Inga-Greta Lindblom och Torsby Finnkulturcentrum tog på sig ansvaret att undersöka detta alternativ vidare.
- D** Vinterkonferens 2007. Beslutades att bilda en arbetsgrupp för behandling av frågan.
- § 6 **Skogsfinsk bibliografi.** En pressrelease kommer att biläggas FINNSAM-informationen.
- § 7 **Rapporter**
- A** Segerstedtska samlingen. Maud informerade om att allt material nu är klart utom det norska. Man står nu inför en provlay-out. Värmlands museum har gjort i ordning bilder mm. Boken bör kunna presenteras på Bok- och Biblioteksmässan i Göteborg hösten 2006. Eventuellt kan iordningställas en monter i FINNSAM:s regi. Projektet kräver dock resurser och personal.
- B** Ekonomisk rapport. Tor Eriksson lämnade en ekonomisk rapport. I skrivande stund finns på de svenska bank- och postgirokontona totalt ca 88 000 kr och det norska pgkontot ca 6 000 kr samt i kassa ca 1 000 kr. Härtill kommer ett

FINNSKOGSVÄNNER

År 2006 skulle *Bror Finneskog* ha fyllt 100 år. Solør Värmland Finnkulturforening vill hedra honom med en minneshögtid i samband med föreningens årsmöte.

Tid: lördagen den 8 april 2006

Plats: Lagårn i Torsby.

Vill du vara med? Anmälan och förfrågningar: telefon 0560-712 84 eller 340 27.

Välkomna!

Solør Värmland Finnkulturforening

Inbjudan till FINNSAM:s vårkonferens i Gästrikland 12-14 maj 2006. Preliminärt program

Vi kommer att bo på Halvarsbackens Turistboende i centrala Järbo och alla måltider intas på närbelägna Folkets Hus. Samlings- och föreläsningssal finns i huset där vi bor. Kvällarna tillbringas vi också i samma lokaler.

Fredagen den 12 maj

12.00 Samling vid Halvarsbackens Turistboende för inkvartering

Lunch Studiebesök med egna bilar runt i Järbo Finnmark.

Middag

19.00 Föredrag av Maud Wedin: *Den skogsfinska kolonisationen i Gästrikland, en introduktion.* Sedan trivsamt kväll i samlingsrummet.

Lördagen den 13 maj

08.00 Frukost. Sedan potpurri-föredrag om Gästriklands finnmarker.

10.00 Kaffe samt FINNSAM-information.

Lunch. Rundtur med buss till Ockelbo Finnmark. Bl.a besök i gästrikland samt på släktgårdar med anor från 1590-talet.

19.00 Sandvikens kommun hälsar välkomna samt bjuder på middag. Samkväm med ost, dryck och småprat på Halvarsbacken.

Söndagen den 14 maj

08.00 Frukost. Sedan FINNSAM-ärenden och kaffe.

Föredrag om bondeseglatser och andra kommunikationer över havet.

Lunch. Pågående forskningsprojekt i Gästrikland alt studiebesök.

15.00 Avslutningskaffe

Kostnad för hela konferensen inkl kost och logi ca 800:-/pers i flerbäddsrums. Ca 600:-/pers för två dagar. Mer detaljerad beskrivning i nästa FINNSAM-info

Konferensansvariga:

Kjell Nordqvist e-post: kjell.nordqvist@hos.sandnet.se

Maths Östberg e-post: finnskogsmuseet@swipnet.se

Maud Wedin e-post: maud.wedin@telia.com

Vinterkonferens i Smedjebacken

Tid: lördagen 28 - söndagen 29 januari 2006

Tema: Hantverk **Plats:** Bystugan vid Norrbärke Hembygdsgård

Preliminärt program

Lördag

- 10.30 Inkvartering på Vandrarhemmet och/eller i Stugbyn
11.00 Vi förflyttar oss gående eller per bil längs kyrkogatan till Bystugan vid Norrbärke Hembygdsgård.
11.20 Christina önskar välkommen och berättar kort om platsen
11.45 FINNSAM information för nya deltagare
12.00 Lunch
13.00 Finnarnas vardagsliv. Verktyg och hantverk? Manligt och kvinnligt?
Christina Norlander berättar kort om allmogens/finnarnas vardagsliv.
13.30 Prova på! Grupparbeten och diskussioner.
16.00 Kaffe med dopp
16.30 Prova på! Grupparbeten och diskussioner.
Våga smida? I Gamla Mediumverket planeras en introduktionskurs i smide. De som vill kan delta för självkostnadspris (ca 100:-) Ingår inte i Konferensavg.
Ej klart i dagsläget.
20.00 Middag.
21.00 Natten är lång.

Söndag

- 09.00 Samling i Bystugan. Vi gör en backspegel från gårdagen.
10.00 Prova på! Grupparbeten och diskussioner
13.00 Lunch
14.00 Ev. ledningsgruppsmöte

Inkvartering sker på Vandrarhemmet Smedjan i centrala Köpingen. Kostnad 190:-/bädd inkl. frukost.

Vill du bo lite mera avskilt finns begränsat antal 4-bäddsstugor vid riksvägen. Kostnad 550:-/stuga inkl. frukost.

Beräknas kostnad för hela konferensen ca 700:- inkl. övernattnings. Mer information få du vid anmälan.

Anmälan till Vinterkonferensen i Smedjebacken 28-29 januari 2006 gör du **senast 12 januari** till Christina Norlander, Länsmansgatan 4B, 771 31 Smedjebacken. Tel.: 0240-754 25 eller 070-6518654 eller christina.norlander@telia.com

Obs! Tag med sänglinne och inneskor.

bokpostgirokonto på ca 23 000 kr. Segerstedtska boken beräknas kosta ca 120 000 kr. Det innebär att det mesta av den nuvarande behållningen kommer att åtgå.

C Finlandsresan Tor informerade om den under tiden 15-22 augusti företagna resan till Finland. Den hade varit mycket innehållsrik med besök på bastumuseer, hembygdsmuseer och vid Gottlundsstenar, med bastubad och kyrkbåtsrodd och mycket annat. Det var ett initiativ som föll väl ut och uppskattades mycket. Arne framförde ett stort tack till guiderna Tor Eriksson och Birger Nesholen. Ett utförligt referat kommer att finnas med i FINNSAM-info.

D Kurser i skogsfinsk arkeologi Maud informerade om genomförda kurser. Intresserade kan ta del av information om utgrävningar och annat om Grannäs och Råssjön på Internet. Skriv Skogsfinsk arkeologi+Grannäs på sökmotorn Altavista och du kommer till de båda hemsidorna.

§ 8 FINNSAM-info Redaktören Elisabeth Thorsell har föreslagit en minskning av antalet utskick från fyra till tre. Anledningen är främst bristen på material. Nya tider för utskick skulle då bli vårvinter, juni och oktober. Åtgärden kräver dock stadgeändring med ett positivt beslut vid två på varandra följande konferenser. Konferensdeltagarna beslutade om minskat antal utskick. Medlem som så önskar bör kunna avanmäla pappersupplagan och enbart nöja sig med den elektroniska upplagan.

§ 9 Uppmärksamhet i samband med Leif Methers bortgång. Tor undrade om FINNSAM skulle visa någon uppmärksamhet vid Leif Methers bortgång. Beslutades att kondoleans från FINNSAM skulle författas av Inga-Greta Lindblom.

§ 10 Tackkort till Rautalampi kommun. Arne tog upp frågan om tack till Rautalampi kommun. Beslutades att skicka ett tackkort.

§ 11 Information om FINNSAM på konferensdag 1. Mary Tangen väckte frågan om information om FINNSAM under konferensen. Beslutades att sådan skulle kunna lämnas vid inledningen av den första konferensdagen.

§ 12 Hemsidafrågor. Tor påpekade att FINNSAM:s hemsida borde ses över. Beslutades att Tor och Christina ser över hemsidan och vidtar "lämpliga åtgärder".

§ 13 Avslutning. Maud framförde ett stort och varmt tack till arrangörer och medverkande föreläsare med flera, särskilt ansvarige Jan Myhrvold.

Arne Vannevik
Ordförande

Jan-Erik Björk
Sekreterare

Berit Andersson
Justerare

Inga-Greta Lindblom
Justerare

FINNSAM:s studieresa till Finland i augusti 2005

Av Tor Eriksson, Örebro

Måndagen den 15 augusti

Ett trettiotal förväntansfulla resenärer kom från olika håll i mellersta Sverige och Norge för att tillbringa en vecka i Finland. En handfull personer anslöt från Torsby och lika många hade rest från Orsa finnmark. Vi gick ombord på Viking Lines färja mot Åbo som låg förtöjd vid Stadsgården i Stockholm. Båten lade ut och vi lämnade Stockholm i fjärran. Den gemensamma färden hade inletts.

Tisdagen den 16 augusti

Då båten hade anlöpt hamnen gick vi i land i Åbo. Här väntade *Esa Jämsä* med sin buss på oss. Företaget Grandell skulle stå till tjänst med fordon för vår vistelse i Finland. *Birger Nesholen* skulle komma att berätta mycket om bl.a. de platser vi besökte. *Trygve Christensen* presenterade ämnet "Klubbekriget" för oss och i *Mikkeli* besåg vi den åker intill prästgården *Kenkävero*, där ett av krigets stora slag stod.

Komna till *Juva* letade vi oss fram till Carl-Axel Gottlunds minnessten på kyrkogården. Stenen är prydd med släktnamn på finska utvandrade släkter. Som besökare på en finsk kyrkogård slås man av den mängd gravstenar som är resta över de soldater som stupade under andra världskriget. *Arne Vannevik* som var vår ciceron i Juva förde oss även till Gottlunds stuga. Det är ett härbre som är flyttat till platsen för prästgården, där Gottlund bodde. Själva prästgården finns inte längre kvar.

Någon timme senare blev nästa anhalt fästningen *Olofsborg* i *Savonlinna*. En svenskspråkig guide visade oss runt på fästningsområdet. *Olofsborg* byggdes 1475 som gränsfästning. Här avhålls varje sommar Nordens största operafestival. Några mil från *Savonlinna* ligger *Korkeamäki* vandrarhem. Här tillbringade vi den första natten på finsk mark. Ett bad i bastun med kvällsdopp i den närbelägna sjön avslutade kvällen.

Onsdagen den 17 augusti

Vi tog avsked av värdinnan *Ritva Kraft-Kekki* på *Korkeamäki* vandrarhem. Bussen rullade nu mot *Punkaharju*, som är ett åslandskap omgivet av sjöar. Vi fick gå av bussen och ta bilder innan kosan vändes norrut mot *Kerimäki*. Här finns världens största träkyrka, en hisnande upplevelse. Efter att vi hade åkt en bit till stannade vi för en kopp kaffe. Deltagarna hjälptes under resan åt att brygga kaffe i bussen. Det gick galant även när fordonet var i rörelse. Så hade en del resenärer tagit med sig bröd som alla skulle äta av till kaffet under vistelsen i Finland.

En bastu i *Slettmoen* inledde resan. Bastun brukades till helt nyligen vid jul och andra högtider. Äldre människor badade till mitten av 1900-talet bastu på morgonen i eftervärmen. På *Lauvhøgda* finns en Gottlundbibel. Här finns även en rökbastu inbyggd i ett härbre. Bastun är troligen inte använd. Likaså finns en rökstuguinteriör som inte har använts som rökstuga. Dessa företeelser har tillkommit i den skogsfinska kulturens slutskede. *Lauvhøgda* var en väldigt stor gård på *Brandval Finnskog* under 1800-talet.

Øieren Grendeforening serverade motti och fläsk vid ett stopp på turen. *Paal Øieren* visade oss gården *Nedre Øyern*. Gården har blivit gårdsmuseum med gamla saker från gården. Bastun har här en unik dubbel rökugn, både en rökstuguugn och en bastuugn. Bussen rullade sedan vidare genom *Varaldskogen*, där en avstigning skedde på *Nordre Varaldskogen*. Bastun här är försedd med ålderdomliga detaljer i dimensioner och hantverk. Huset restaurerades på 1980-talet och tjänar nu som garage för snöskoter.

Återkomna till *Austmarka* gjordes en visit på *Austmarka Bygdetun* under *Åge Sørmoens* ledning. På tunet finns gamla hus från området, bl.a. loge, fähus och härbre. Så blev det snart tid för en ny föreläsning i historielagets lokal. *Lars-Olof Herou* och *Jan Myhrvold* redovisade tillsammans ämnet finska släktnamn, och en visning av den databas som har byggts upp över namnen blev det också. Det framkom tydligt att både *Lars-Olof* och *Jan* bedriver en mycket grundlig forskning om finska släktnamn. *Maud Wedin* informerade till slut om Finnsams bibliografi som nu finns på nätet.

Så återvände en något mindre skara till föreläsningen, för att så bege sig till *Brødbøls* gamla skola. Här intogs middagen med ett glas vin till. *Arne Vannevik* har nyligen tilldelats riddartecknet av första klass av Finlands Lejons orden. Detta uppmärksammades under middagen genom att *Arne* fick en näverros av oss. *Maud Wedin* läste även en dikt, som hon skrivit till *Arnes* ära. I den mörka höstkvällen letade vi oss senare tillbaka till *Solhaug* i en ficklampas sken. Andra föredrog emellertid att på ett säkrare vis åka bil tillbaka till gården.

Söndagen den 25 september

Från Universitetet i *Bergen* kom *Ingunn Holm* för att delge oss sina reflektioner kring utnyttjandet av *Finnskogen* i tiden 1000 – 1600 e. Kr. Med registrerade kulturminnen som grund belystes ämnet. *Ingunn* visade bilder på hur spår efter olika aktiviteter kan se ut, som t.ex. järnhantering och jordbruk. Tecken på jordbruk kan vara t.ex. röjningsrösen eller åkerterrasser. *Austmarka*området har enligt henne varit bebott åtminstone sedan järnåldern. Det var inte öde när finnarna kom. Efter föredraget avtackades *Tuula Eskeland* och *Ingunn Holm* av *Jan Myhrvold*.

Så följde våra interna Finnsamfrågor innan hela konferensen avslutades med avtackning av *Jan Myhrvold*, som genom sitt gedigna arbete har ordnat en lysande tillställning för oss. Bland medarrangörerna märktes t.ex. *Austmarka Historielag*, *Øieren Grendeforening* och *Solør Slektshistorielag*. Efter en välsmakande lunch skiljdes vi åt för den här gången.

FINNSAM-konferensen på Brandval Finnskog och Varaldskogen hösten 2005

AV TOR ERIKSSON, ÖREBRO

Fredagen den 23 september

Konferensens huvudtema lät spännande: skogsfinskt byggnadsskick, finska ort- och släktnamn på södra delen av den norska Finnskogen. Vi installerade oss på *Solhaug Kano og Fritid* i Austmarka inte långt från den svenska gränsen. *Jan Myhrvold*, ansvarig för konferensen, hälsade oss alla varmt välkomna till Norge. *Laila Lindberg*, som tillsammans med sin man *Kjell* driver Solhaug gård, informerade oss om anläggningen. Ett gammalt timmerhus från 1800-talet är huvudbyggnad. Gården ligger vackert med utsikt över Utgardsjøen. Istället för traditionell gårdssdrift har man satsat på fritidsaktiviteter. Här skulle vi således tillbringa ett par nätter.

En knapp mil norrut ligger Austmarka centrum. I historielagets lokal skulle alla föredrag äga rum under sammankomsten. *Åge Sørmoen* bjöd oss på en presentation av *Austmarka Historielag*. Han berättade att hela Varaldskogen låg öde på 1600-talet p.g.a. digerdöden. Under första hälften av 1600-talet kom den förste skogsfinnen hit. I Austmarka var norrmän när finnarna kom. Historielaget startade 1977. Man tar bl.a. vara på äldre hus helst där de står, men om det inte går flyttas de till bygdetunet. Historielaget äger sedan ett år tillbaka huset där föreläsningarna äger rum. Här finns arkiv med bilder.

Tuula Eskeland, verksam vid Köpenhamns Universitet, redovisade sedan sitt arbete med finska ortnamn på de norska finnskogarna. Hon upplyste oss om hur det finska språket fungerar. Då hon första gången kom till området 1969 träffade hon gamla människor och hade kontakt med journalister i bl.a. Glåmdalen. Hennes resa på 1980-talet ledde till doktorsavhandlingen om finska ortnamn. Hon jämförde namnen på de norska finnskogarna med namnen i tre kommuner i Stor-Rautalampi i Finland. Efter Tuulas föredrag avslutades dagen med middag och lite samkväm.

Lördagen den 24 september

Jan Myhrvold skildrade de äldre finska släkter som har bosatt sig på området, bl.a. Soikkainen. Slakten röjde Varaldskogen ca 1645. Jan berättade att 74 personer idag heter Soikkainen i Finland. Andra äldre släkter är t.ex. Kavalainen, Ampainen, Nikarainen och Liukoinen. Föreläsningen avlöstes så av en busstur i trakten. Under den presenterade *Birger Nesholen* byggnader. *Jan Myhrvold*, med stöd av personer i *Austmarka Historielag* och *Solør Slektshistorielag* tog hand om släkts- och lokalhistorien. På utfärden deltog bortåt sextio personer, så alla fick inte plats på den buss som stod till förfogande. Några fick ta sig runt med egna bilar.

Så småningom kom vi till Joensuu, där vi efter diverse problem kunde avhämta karelska piroger. En karelsk pirog är en exakt sorts pirog, antingen med ris eller potatismos. *Birger Nesholen* informerade oss under resan även om många platser som inte fanns tid att besöka den här gången. Vi fick även en uppfattning om hur landskapet ändrade sig. I Nordkarelen har t.ex. mer ålderdomliga brukningsmetoder än runt omkring Kerimäki avsatt andra spår i naturen.

På eftermiddagen nådde vi så *Liekxa*, där *Pielinens museum* väntade oss. Här finns ett sjuttioal byggnader, med bl.a. rökstuga och rökbastu. I en rökstuga kan man beskåda ett rep av näver. Så kom vi till *Bomba* i *Nurmes*. Det är en 1900-tals kopia av en karelsk storgård nära Viborg. Gården hade alla funktioner i samma byggnadskomplex. Efter den karelska middagsbuffén fick vi lyssna till ett sällskap som spelade på olika exemplar av det traditionella instrumentet kantele. Några av oss prövade även att få ljud på strängarna. Kvällen avslutades sedan på Hyvärilä vandrarhem i närheten.

Torsdagen den 18 augusti

Murtovaara gårdsmuseum låg mer avsidet än jag hade trott. Bussen fick leta sig fram på småvägar, och vi fick vandra efter en traktorväg för att komma fram till platsen. Långt inne i skogen är en gård från 1700-talet belägen en bra bit från grannar. I Nordkarelen ligger enstaka gårdar långt från grannar. Då vi hade bekantat oss med gården en stund syntes en "äkta" karelare närma sig från skogen. Det var *Mikko Ronkainen*, guide på Murtovaara. Han inledde sin presentation på engelska, men då han förstod att det fanns en finsktalande person i gruppen, övergick han alltmer till att tala finska. Tyvärr förstod vi inte vad han berättade om utan *Kenneth Norrgrann* fick översätta för oss. Det skulle visa sig bli lyckosamt att Kenneth fanns med på resan eftersom han kunde tolka åt oss. Rejält försenade skiljdes vi från Mikko, som delade ut gamla vykort från gården vid avskedet.

Nästa anhalt blev Kuopio, där bussen stannade inne i centrum. Försedda med en mängd "kalakukko" (fiskpajer) från ett bageri lämnade vi staden för att bege oss till *Riuttala Bondgårdsmuseum*. Här slog vi oss ned i gröngräset med varsin bit "kalakukko". Det är ett mörkt bröd som har inbakats med abborre och sidfläsk. Efter att ha avnjutit den lokala rätten och gått runt på museet som utgörs av en bondgård från 1800-talet for vi mot Rautalampi.

På trappan till konstnärshemmet *Korholan Kartano*, stod familjen *Marski* för att välkomna oss. Det är en gammal gård strax utanför staden *Rautalampi*. Middagen intogs i den pampigt inredda matsalen full med ålderdomligt tunga möbler. För vissa deltagare kändes det nog som om de hade kommit hem dit varifrån deras släkt har sitt ursprung.

Fredagen den 19 augusti

Den här dagen skulle helt tillbringas i Rautalampi med närområde. Utanför biblioteket väntade våra värdar i Rautalampi: *Olavi Saarelainen* och *Paula Jantunen*. De hade tillsammans lagt upp ett program för dagen avpassat för oss.

Först tog de oss med på en rundtur i omgivningarna med vår buss. I Rautalampi som etablerades på 1560-talet bor idag ca 3 500 personer. Ett stopp gjordes vid stadens informationstavla, som många ville fotografera. Efter en timme återkom vi till *biblioteket*, där Paula visade oss runt. Den *ortodoxa församlingens kyrka* visades så av kyrkoherde *Timo Mäkirinta*. Han berättade bl.a. att församlingen grundades på 1950-talet, att man nu har ungefär ettusen medlemmar och att det är den enda ortodoxa kyrkan i Finland byggd i trä.

En vandring över kyrkogården, med en mängd gravstenar över våra anfäder med finska släktnamn, förde oss till *Rautalampis lutheranska kyrka*, ritad av C. A. Engel 1844. Kyrkoherde *Raimo Jalkanen* upplyste oss även om att detta är den fjärde kyrkan i Rautalampi och att kapellet som är byggt 1768 är stans äldsta trähus. Enligt en turistbroschyr om Rautalampi är kyrkan Finlands näst största träkyrka med 1700 sittplatser. Ett besök på *Peuran museo* avslutade besöket i själva staden. Heikki och Aina Peura grundade museet och Aina samlade ihop föremålen hit. Byggnaden byggdes som museum 1938. På gården finns även några tillhörande stugor.

På kvällen anordnades en fyra kilometer lång kyrkbåtsrodd efter gammal modell. Iklädda flytvästar klev vi ut i två båtar som skulle ros från vandrarhemmet Korholan Kartano till gården *Ropola*. Trötta och varma efter en något vinglig färd siktade vi så småningom land, där vi kunde lägga till med de stora båtarna. Kommunalarbetet *Risto Niemelä* välkomnade oss hjärtligt när vi hade tagit oss upp till *Ropola*. Risto blev vår värd för kvällen, då flera människor från trakten deltog och Rautalampi kommun bjöd på maten. *Matti Lehmonen* som översätter Kalevala till savolaxisk dialekt underhöll oss. Gåvor överlämnades och *Annika Eriksson* sjöng "Smedsvisan" för att visa sin uppskattning av värd-folket. Så återvände vi med buss till vandrarhemmet igen. Här avrundades hela dagen med ett ljuvligt bastubad och en uppfriskande simtur i månsken.

Lördagen den 20 augusti

Vi överlämnade gåvor till familjen Marski, då vi lämnade Rautalampi och Korholan Kartano på lördagsmorgonen. *Inga-Greta Lindblom* hade t.ex. tagit med sig bortåt tjugo exemplar av Finnsams häfte om skogsfinnarna. Häftet skänktes frukostigt till guider, värdar och andra människor vi träffade på vår resa. *Lena Gribing* läste på bussen till Konnevesi för oss om Sigfrid Eskilsson från Rautalampi som höll till på Kyrkhävdén i Finnerödja. På *Konnevesi hembygds-museum* mottogs vi av två finstalande guider. Här finns en stor rökstuga från 1700-talet med utbredning i Savolax och Karelen. Ett vindskydd finns framför rökstugans ingång.

Hankasalmi hembygds-museum var tyvärr stängt pga ett bröllop, men vi fick ändå bese vissa hus, som bl.a. den väldiga rökstugan. *Pienmäki bondgårds-museum* stod sedan i tur för ett besök. Här intog vi i solskenet matsäcken vi hade fått med oss från Korholan Kartano. Sedan strövade vi runt på egen hand för att bekanta oss med bondemiljön, på flera vis typisk för gångna tiders mellersta Finland. På mycket små och krokiga vägar hjälpte oss så Esa Jämsä att

land och Ångermanland, där man haft finsk kolonisation. Det finns alltså skäl till antagandet, att de har kommit till Sverige med finska nybyggare. Eftersom man inte hittat sådana i västra Finland, har de tagits hit av i första hand savolaxare, alltså representanter för just den stam som kom från de trakter, där nyckelhakar användes mycket, och som i första hand befolkade delar av Mellan-Sverige. Eftersom finnar kommit till Sverige från Gustav Vasas tid till slutet av drottning Kristinas regeringstid, kan vi alltså påstå, att nyckelhakar funnits i Finland åtminstone före dem, som är kända från år 1654. Vi vet ju redan, att man i Savolax använt tennbälten, vid vilka man hade "nyckelkedjor" hängande.

Nyckelhakar funna i Sverige har hela skölden full med hålutsmyckningar (bild 199), vilka ser ut att härstamma från äldre former (bild 205 o. 198).

Pielavesi.
A. 5420.

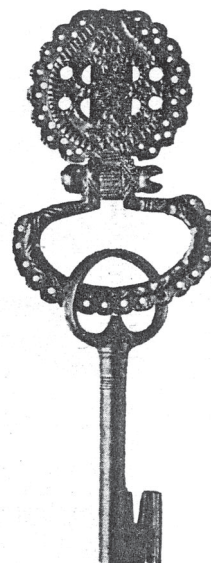
Kuvat 200—203.
Pielisjärvi.
A. 1616.

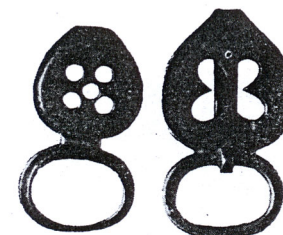
Avainkokujuja.
Ylikiiiminki.
3199

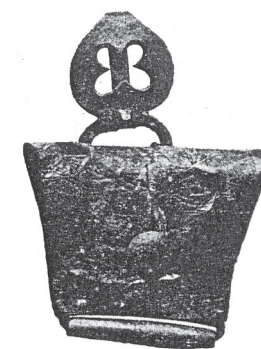
Pielavesi.
A. 1778.

Kuva 204. Avain-
kukka. Pudasjärvi. 225.

Kuvat 205 206. Kukkarokok-
kia. Ilomantsi. A. 5378. A. 5377

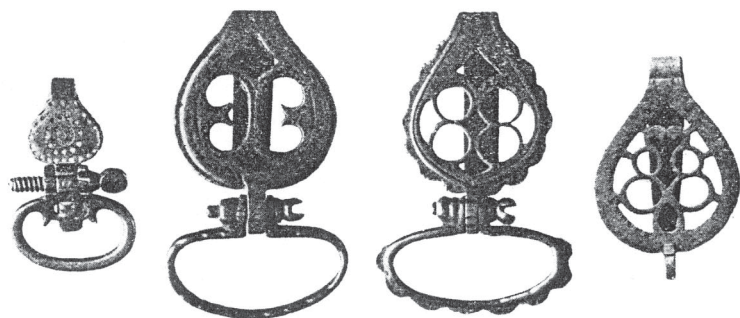

Kuva 207. Tuluskukkarok.
Pohjois-Karjala. F. 2050.

hakarna är en senare form av gehäng. I så fall kan nyckelhaksringen ha sitt ursprung i den tidigare gehängringen. Hakringens (bild 196) utsprång på över- sidan kan kanske anses vara lämningar av en gehängringstyp (bild 166) av de övre utsprången i dess inre kors. Det finns i våra samlingar endast två bevarade nyckelhakar med rester av gehängringens utsmyckning, från Kemi respektive Turtola.

För att nycklarna skulle förvaras väl, måste de placeras inne i ringen. För detta ändamål måste ringen göras öppningsbar, vilket man tillgodosåg, genom att ringen skruvades fast i haken: i första stadiet blev det på samma ställe som i gehängen, d.v.s. i hakens bygel, i senare varianter bakom densamma. Det förstnämnda sättet är vida mer spritt än det senare.

De minsta nyckelhakarna var närmare gehänghakar vad gäller utsmyckning och kontur. Det har påträffats relativt få sådana men inom ett stort geografiskt område: norra Karelen och norra Österbotten. Liknande föremål är de i Ilomantsi funna börskrokarna (bild 205, 206) med fast ring. Den ena har utsmyckats med fyra runda hål runt mittenhållet; i den andra går dessa hål ihop och bildar ett ekbladliknande mönster, vilket är mycket vanligt även i nyckelhakar. En nyckelhakstyp, som förutom bladmönster även utsmyckades med många små runda hål och vågiga kanter (bild 204) var typisk i trakterna längs Ule älv och i socknar norr om älven. Hakar med vågig ytterkant tillverkades även i norra Karelen, i Kestilä och Salo. I de flesta bevarade nyckelhakarna från Mellersta Finland samt i några från Valkeala, Pielinen och Ylivieska ser man en hålotsmyckning, som påminner om en böjd klubba. Motsvarigheten till denna figur finns från yngre järnåldern. Nyckelhakar med hjärtformade hål (bild 197) är sällsynta. Unika är de praktfulla nyckelhakarna (bild 202, 203) från Ylikiiminki respektive Pielavesi.

Kemi.
A. 3200.

Kuvat 196—199. Avainkoukkuja.
Utajärvi.
A. 6183

Salo.
2478. 33.

Ruotsi.
Gunnarskog.

Som efterföljare till gehänghakar är nyckelhakarna uppenbarligen rent finska föremålstyper. Att döma av samlingarna i Nordiska Museet har sådana inte funnits i Sverige, förutom ett fynd i Östergötland och fynd i de trakter av Värm-

leta på *Tossavainens* släktgård *Markkula*. Tyvärr var ingen hemma på gården när vi kom dit.

Vi åkte så till *Jyväskylä*, där vi skulle bo på vandrarhemmet *Laajavuori*. Här installerade vi oss innan färden fortsatte mot *Savutuvan Apaja*. *Erkki Laakoli* hälsade oss välkomna till familjeanläggningen. Hit har hus flyttats från olika platser i mellersta Finland. *Savutuvan Apaja*, som betyder Fiskeläget vid rökstugan, är mycket vackert beläget på en udde vid sjön *Päijänne*. En rundvandring bland byggnaderna inledde besöket. Sedan bänkade vi oss i rian för att inta måltiden och efteråt roas av en gammal dragspelare med förflutet i *Borås*. Så återvände vi till *Laajavuori*, där rökbastun var uppvärmd åt oss. Det blev det sista bastubadet med sedvanlig simtur i den mörka augustinatten endast med månen som ljuskälla.

Söndagen den 21 augusti

Vi lämnade *Jyväskylä* för att den här dagen åter nå *Åbo*. Dagen inleddes med ett besök på *Muurame Bastuby*. Här finns ett trettiotal gamla bastur från olika delar av Finland. Det finns en väldigt innehållsrik och pedagogisk skrift om de gamla basturna. Deltagarna fick varsin sådan vid besöket på området. I skriften kan man bl.a. läsa mer om museets jordbastu och skogs-krigsbastu. Det finns mycket man kan fördjupa sig i på en sådan här anläggning, men tyvärr var vädret dåligt med ihållande regn.

I *Jämsänkoski* är *Aarresaari hembygdsmuseum* beläget. Här mottogs vi av guiden *Hannu Ahlstedt med fru*. Förr fanns elva vattenkvarnar i *Jämsänkoski*. Vattenkvarnen på museet användes till andra världskriget. Hannu berättade

att mjölnaren alltjämt lever. Under den långa resan till Åbo underhöll vi varandra på bussen. *Stig Skeppstedt* plockade åter fram sin spilåpipa, vilken han spelade på till stor förtjusning för resenärerna. På vägen mellan Tammerfors och Åbo stannade vi till vid en bensinmack. Huset är förvånansvärt byggt av timmer från ryska träd. Träden hade de dimensioner som timret i skogarna hade i Finland på 1600-talet. Så kraftigt timmer finns inte längre i Finland.

På en restaurang i Åbo nära domkyrkan och Aura å avslutade vi så vistelsen i Finland. Vi hade efter en bussresa på ungefär etthundraåttio mil kommit fram till slutmålet. Jag blev väldigt glad för den lilla salladstång med kanin på, som jag fick av gruppen som tack för resan. Birger blev också uppvaktad som reseledare, liksom vår utmärkta chaufför Esa. Esa hade mycket att bestyra under resan förutom att köra bussen: fylla på vatten i dunkarna, hjälpa till med kaffebergningen, hjälpa till med installeringen på vandrarhemmen, hålla en viss ordning på oss etc. Efter besöket på matstället i Åbo återstod så bara att gå ombord på färjan tillbaka till Sverige. Vid framkomsten till Stockholm skiljdes så våra vägar för den här gången, och var och en tog sig hem på egen hand.

Finlands ambassad i Stockholm skrev på sin hemsida i september 2005:

Ordensutmärkelse till rektor Arne Vannevik

Republikens president har tilldelat rektor *Arne Vannevik* Riddartecknet av 1 klass av Finlands Lejons Order. Ambassadör Pertti Torstila överräckte ordenstecknet i Stockholm den 19 september.

Arne Vannevik har i flera årtionden arbetat för den skogsfinnska kulturens sak. Under sin långa yrkeskarriär har han genom aktivt föreningsarbete, gediget skriv- och publikationsarbete och föreläsningar bidragit till att synliggöra den speciella finska historia och kultur som finns långt inne i de svenska och norska skogsområdena.

Arne och Anita Vannevik.

Arne Vannevik har gjort enastående insatser för Torsby Finnkulturcentrum, Föreningen för Värmlandslitteratur, Föreningen Norden och som redaktör för publikationen *Finnkultur* som utges av Solør Värmland Finnkultur-förening.

Insänt av Annika Eriksson,
ordförande i Solør Värmland Finnkultur-förening

Nyckelhakar

Milla Kujala har översatt nedanstående skriftliga källa som en uppföljning av Bengt Martinssons föredrag på Hedemorakonferensen för två år sedan:

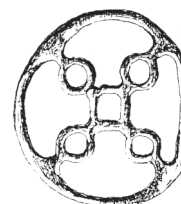
Maths Östberg

Ur U.T. Sirelius, Suomen kansanpukujen historia, Helsinki 1916, 329 s. + bil. (Aikakauskirja Journal XXXI:1)

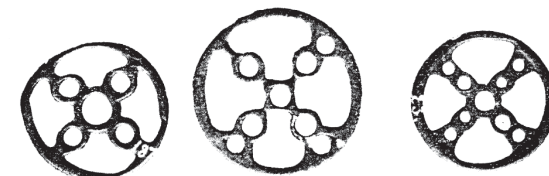
Från tredje stycket på sidan 156:

Gehängring (vyöllispyörä) och *nålhus*, även kallad *nålkåta* (neulaputki) var okända i Finland under järnålderns senare del att döma av de otaliga fyndsamlingar, som gjorts. Fynden i Kuolajärvi tycks bevisa, att de kan ha tagits i bruk runt övergången från medeltid till nya tiden. Eftersom sådana, enligt Spicyn, fanns i Kama-området redan under de första seklen på 1000-talet, måste man dra slutsatsen, att de kom till vårt land någon gång i slutet av medeltiden med de kulturströmningar, som då kom hit från östra Ryssland. Något slags gehäng, vyölliset, med tillhörande platt nålhus användes tidigare även i Sverige. De olika delarna hängde var för sig vid bältet, medan någon hake eller ring, vilka var så typiska för de finska gehängen, inte fanns i Sverige. I Sverige verkar man ha använt gehäng under hednatiden att döma av fynden i forna Birka.

Motsvarigheten till gehäng i andra delar av Finland var s.k. *nyckelhakar*. Sådana har påträffats, med undantag av södra Karelen där de ej förekommit, i samma områden som gehäng, d.v.s. i norra Karelen och Savolax, östra Tavastland, Mellersta Finland och i norra Österbotten, där de fortfarande användes runt Taivalkoski och Kuolajärvi i början av 1900-talet. De har alltid två delar: hake och ring. Som en slutsats av, att nyckelhakar inte funnits i södra Karelen men väl gehäng både där och i nyckelhaksområdena, kan man tänka sig, att nyckel-

Kuva 165. Vöylispyörä. Kama. Spicynin mukaan

Kuvat 166 -168. Vöylispyörä. Viitasaari, 4340, 187. Kuolajärvi, 3577, 4. Nurmes, 2573. 23.

Kuvat 169 -171. Vöylispyörä. Mäntyharju, C. 1970. Rautu, A. 379. Kirvu, A. 3934.